

DEN LILLE RØDE BOG FOR SKOLE- ELEVER

En bog og en masse ballade i 1969

Af Per Nyboe Jensen og
Klaus Petersen

Nogle bøger får en status og en symbolsk betydning, som rækker langt udover deres indhold. Biblen, Kapitalen og Pippi Langstrømpe er eksempler med en lang holdbarhed, som Den lille røde bog for skoleelever ikke kan leve op til. Men skruer man tiden tilbage til 1969 og årene lige efter, så skabte denne lille undselige bog en ravage, som rakte langt udover dens indhold. Den blev et symbol på en stemme i en tid – både for dens tilhængere og modstandere.

//

●●● at du står bedre rustet til den påvirkningskamp du formentlig vil lave i det større samfund på et senere tidspunkt”.

Den lille røde, s. 178

Danmark i 1960'erne – en brydningstid

Det danske samfund undergik – som den vestlige verden generelt – store forandringer i 1960'erne. Økonomisk slog højkonjunktoren for alvor igennem fra slutningen af 1950'erne, og op gennem 1960'erne oplevede Danmark en forjætted tilstand med voksende produktion og nærmest fuld beskæftigelse. Velfærdsamfundet blev bygget op i mere eller mindre konsensus, og den sociale tryghed voksede. Der var en enorm vækst i den offentlige sektor, uddannelsessystemet kom til at fylde mere af flere menneskers liv, og sammen med voksende ligestilling mellem kønnene og ændrede familiemønstre betød hele denne bølge af forandring, at mange menneskers liv blev anderledes. Det var naturligvis ikke bare noget, som foregik ude i samfundet. Det foregik også oppe i folks hoveder – 1960'ernes var også en tid for kulturel forandring. Sådanne forandringsprocesser skaber konfliktlinjer i samfundet. Når normer, magtrelationer og institutioner kommer under et voldsomt forandringspres, så skabes der ofte nye vindere og tabere – og de eksisterende spilleregler og våbenhviler bliver sat på spil.

I slipstrømmen af denne forandringsbølge opstod det, som vi i dag omtaler som “1968”, ungdomsoprøret eller det “nye” venstre. Med disse begreber sammenfattes personer og grupper, som advokerede for et alternativt samfund. Indenfor den store fællesnævner var der store forskelle på såvel mål og midler som samfundsanalyser. Det er der skrevet en masse bøger og artikler om.¹ I dag er denne bevægelse stort set forsvundet – eller i hvert fald forstummet. Nogle af de spor, den har efterladt, er tryksagerne. Det var en meget skriven- de bevægelse.

Vi vil i det følgende stille skarpt på en enkelt af disse tryksager: *Den lille røde bog for skoleelever* (i det følgende benævnt *Den lille røde*). Den er interessant, fordi den ikke (kun) var et internt skrift skrevet til de allerede frelste, men i stedet rettede sig udadtil mod skoleelever, lærerstuderende, lærere, forældre osv. Og den ikke bare rettede sig, den kom faktisk ud i stort antal og i adskillige oplag. Den opnåede endda at blive oversat til flere andre sprog. Og så blev den et symbol i tiden – et symbol som rakte udover bogens faktiske indhold. Som en tydelig illustration af Simon Spies' konstatering af, at dårlig omtale er bedre end ingen omtale, så blev bogen faktisk allerede inden udgivelsen et symbol ikke mindst for modstanderne af det, som i datiden hed venstredrejningen. Omtalen og udbredelsen gør, at mange danskere den dag i dag ikke bare vil forbinde titlen "Den lille røde" med Maos berømte skrift, men også med et mere lokalt produkt.²

Grunden til den store opmærksomhed omkring bogen var både iscenesættelsen og dens indhold. Den satte nemlig et stort spørgsmålstegn ved de eksisterende autoriteter – ikke mindst skolelærere og forældre – ved at diskutere emner som elevernes indflydelse på skolen (elevdemokrati), unges seksualitet samt rusmidler. Det første emne var op gennem 1960'erne blevet moderne som led i en generel demokratiseringsbølge i det danske samfund. Med større eller mindre held blev der diskuteret virksomhedsdemokrati, økonomisk demokrati, brugerindflydelse etc.³ Demokrati blev i den grad trukket frem som en samfundsbærende norm, at det blev oplagt også at spørge, om det ikke skulle indbefatte skolens elever? Der var jo ikke demokrati i skolen, hvor læreren bestemte, og det var først så sent som i 1967, at lærerens ret til at slå elever var blevet afskaffet. Der var fra starten af 1960'erne begyndt at ske noget (bl.a. med basis i den nye skolelov fra 1958 og den såkaldte Blå Betænkning fra 1961), men det gik ikke så hurtigt, som alle ønskede. Elevråd var et første skridt i denne retning. Som vi skal se nedenfor, så radikaliserede *Den lille*

røde tanken om elevdemokrati. Det skabte dog nok mest debat i skolekredse. Den væsentligste årsag til den offentlige opmærksomhed omkring *Den lille Røde* var imidlertid de to andre – evigt moderne – temaer: sex og stoffer. Også her var 1960'erne en brydnings-tid. Med hensyn til seksualitet så havde det traditionelt været en voksenverden og helst noget, der skulle foregå indenfor ægteskabets rammer.⁴ Det begyndte at blive brudt ned i løbet af 1960'erne – den gradvise introduktion af seksualoplysningen i skolen var en illustration. Også her gik *Den lille røde* noget mere direkte til værks end de bøger, som ellers stod på børnebibliotekets hylder (hvis de ikke var censureret bort af en emsig bibliotekar). Bruget af euforiserende stoffer var enten forbeholdt voksne (alkohol) eller kriminaliserede symboler for den mere flippede del af ungdomsoprøret (hash og så videre). Så bare det at nævne dette i en bog for børn var en provokation mod det etablerede samfund. Derfor den store ravage om den lille bog. Indholdet var provokerende, og hertil kom, at forfatterne og lanceringen af bogen yderligere forstærkede dette billede.

Jensen, Hansen og Andersen – en dynamisk trio

Den lille røde kom ikke som et lyn fra en klar himmel. Bogens tre forfattere havde på forskellig vis været aktive på venstrefløjens allerede i årene inden og havde udsendt en række "forvarsler". Bedst kendt var psykologen Jesper Jensen, som allerede fra starten af 1960'erne var medforfatter til kendte revyer som *Gris på Gaflen* og senere en række politisk teaterstykker.⁵ Han var også kendt som en markant samfundsdebatør, som bl.a. kritiserede den danske folkeskole og havde varslet en ny tid, hvor "Børnenes oprør... først og fremmest [vil] vende sig mod lærerne og skolen".⁶ De to folkeskolelærere Søren Hansen og Bo Dan Andersen havde også gjort sig bemærket i den offentlige debat med såkaldte kreative provokationer. De havde fx vakt opsigt ved at sige, at de ville offentliggøre facitlisterne før

Den lille røde bog for skoleelever, 1. udgave, 1969, udgivet på Hans Reitzels Forlag, omslag af Ole Vedel, trykt på Aalborg Stiftsbogtrykkeri med støtte fra PH-fonden. (Arbejdersmuseet/ABA)

folkeskolens sommereksamen 1968. Truslen, der dog ikke blev ført ud i livet, havde medført voldsomme reaktioner i fagbladet *Folkeskolen*, hvor de to “provolærere” i lederen indirekte blev truet på brødet.⁷ Alle tre forfattere var på den måde godt bekendte med provokationen og den knivskarpe ironi som politiske våben.⁸

Det er svært at sige, om de tre forfattere på forhånd var klar over den furore, bogen ville skabe. Man kan dog sige, at de ingenlunde var ubekendte med brugen af provokation som politisk våben og helt åbenlyst havde politiske ambitioner med bogen. Den skulle skabe forandring. Det fremgår af bogens indhold (se nedenfor) og understreges af en ansøgning til de Lærerstuderendes Fællesråd om tilskud til udgivelsen.⁹ I den præsenteres bogen som ret-

tet mod elever mellem 10 og 15 år. Bogen skulle ikke i sig selv starte et oprør, men medvirke til at nogle ting faldt på plads, en “bevidstgørelse”. Forfatterne fremhævede i henvendelsen, at et tilskud ville betyde, at prisen kunne sænkes til 5 kr. Samtidig gav de selv afkald på honorarer. Sidst men ikke mindst, så tilbød forfatterne, at hvis giveren ikke ønskede at blive blandet ind i nogen debat, så kunne bidraget være anonymt. Det tyder på, at forfatterne regnede med i hvert fald nogen modreaktion på deres “bevidstgørelsesprojekt”. De havde dog nok ikke regnet med, at det ville bryde ud allerede før, bogen var trykt og udgivet.

Postyret omkring udgivelsen

Danmarks Radio havde i slutningen af 1960'erne et populært ungdomsprogram *Peberkværnen*, der flere gange havde skabt debat med utraditionelle udsendelser. I programmet den 8. marts 1969 omtalte vært for *Peberkværnen* Nele Rue således en kommende bogudgivelse og interviewede en syvendeklasse om de ting, der skulle stå i den.¹⁰ Først fortalte Rue, at “skoleelevernes lille røde” handlede om elevernes rettigheder, og hun refererede loyalt *Den lille rødes* kritik af straf i skolen. Derefter fortalte hun, hvordan bogen gav anvisninger på, hvordan eleverne kunne slippe af med en lærer ved hjælp af organiserede og vedblivende klager. En anden strategi var at provokere en lærer, så han slog børnene. Begge dele kunne i længden fremkalde en fyring. Den hurtigste og mest sikre fyringsgrund var dog, hvis en elev havde seksuel omgang med en lærer (og kunne bevise det). Rues referat fik i det efterfølgende interview en dreng fra en 7. kl. til at melde ud, at det var “strengt” sådan at lokke læreren på glatis ved at lade en elev gå i seng med ham. Det synspunkt var han ikke ene om, og den efterfølgende mediestorm tvang både DR og forfatterne til at tage afstand fra den pågældende tv-udsendelse.¹¹

Men hvad var der egentlig sket? Det var Søren Hansen, der havde haft kontakt til *Peberkværnen* og derfor var hovedansvarlig for

DR's foromtale af bogen. Forårsaget af balladen nedskrev han efterfølgende en udredning af forløbet:¹² Den 31. januar 1969 havde DR-programsekretær Erik Rasmussen interviewet Søren Hansen. De talte i den forbindelse om, at *Peberkværnen* burde lave noget om den kommende bogudgivelse, og Søren Hansen stak Erik Rasmussen et par tilfældigt valgte dele af det ufærdige manuskript. Det blev aftalt, at Søren Hansen skulle kontakte Erik Rasmussen inden en omtale af bogen i TV, og det ville han gøre, så snart der var kommet en korrektur af det færdige manuskript. Men skæbnen ville det anderledes, da der pludselig opstod problemer med trykningen.

På Modernmålets Trykkeri i Haderslev protesterede sætterne nemlig imod bogens indhold: "Det var det værste, de havde oplevet".¹³ Protesterne forsinkede hele udgivelsesprocessen, da man måtte skifte trykkeri, og bogens korrektur kom så sent, at Erik Rasmussen fra DR ikke kunne få den inden det aftalte tidspunkt i marts. Søren Hansen forholdt sig ifølge sin egen beskrivelse passiv, fordi han var sikker på, at *Peberkværnen* ikke ville omtale bogen, før korrekturen forelå og han igen havde talt med journalisten. Det var jo ikke materiale til udsendelsen, han havde udleveret ved deres første møde, men bare en "forhåndsorientering". Og da korrekturen endelig dukkede op 6. marts, så mente Søren Hansen ikke, at bogen kunne blive helt klar, før *Peberkværnen*'s sidste udsendelse 8. marts og lod følgelig det hele ligge. Faktisk var det ifølge beretningen først 10 minutter før udsendelsen, at Søren Hansen blev varslet om, at de udleverede kapitler ville blive omtalt i *Peberkværnen*. Der var derfor ikke mulighed for at standse udsendelsen, som mildest talt sikrede bogen en massiv foromtale. Så vidt Søren Hansens redegørelse.

Avisernes reaktioner på *Peberkværnen* var voldsomme og præget af fordømmelse. Det som især hidsede sindene op var, at statsmonopolet DR lod *Den lille rødes* provokationer få sendetid. *Jyllands-Posten* konstaterede, at "Ingen selvtægt og ingen demonstration er for grov eller for misforstået. Den kan altid finde

støtte hos Mogens Vemmer og hans venner".¹⁴ Mens *Berlingske Tidende* slog fast, at grænsen var nået: "... demokrati i radio og fjernsyn [er] ikke... ensbetydende med provoernes herredømme".¹⁵ Det var således ikke bare bogens provokationer, som skabte reaktionen, men mindst lige så meget at DR gav den slags plads i sendefloden.

På baggrund af kritikken udsendte Radiorådets programudvalg kort efter en offentlig beklagelse: "Programudvalget har i dag behandlet indslaget i udsendelsen 'Peberkværnen' den 8. i denne måned vedrørende en planlagt bog for skoleelever. Programudvalget beklager, at det pågældende indslag er bragt".¹⁶ Også forfatterne måtte på strategisk tilbagetog. "Det er da meget muligt at det *Peberkværnen* omtalte i lørdags slet ikke kommer til at stå i vores bog", udtalte Jesper Jensen til Aktuelt.¹⁷ Det er ikke muligt præcis at afgøre, hvorvidt de udkast, som *Peberkværnen* byggede på, afviger fra det trykte manuskript. Udlægningen af teksten i udsendelsen er klart mere provokerende end i den trykte bog. Der er forskel på at oplyse om, at lærere fyres for seksuel omgang med elever og så nærmest at anbefale det som strategi. Forskellen kan så enten skyldes en journalistisk overdramatisering, eller at forfatterne efterfølgende nedtonede provokationen. For det sidste kan tale, at Søren Hansen ikke direkte afviste udlægningen i hans redegørelse, men bemærkede, at han ikke var sikker på, om de sider, han havde udleveret, nu også var kommet med i den endelige korrektur.¹⁸ Udgiveren Hans Reitzel betonedede i kølvandet på den voldsomme reaktion, at det slet var givet, at dette kom med i den færdige bog.¹⁹ Ikke mindst Jesper Jensen tog efterfølgende afstand fra citatet – hans indvending var, at DR havde bygget udsendelsen på "en ufærdig bog".²⁰ I en senere korrespondance med hans advokat om et eventuelt retsligt efterspil (på grund at udsendelsens skade mod Jesper Jensens professionelle omdømme m.v.) meddelte Jesper Jensen, at han afviste at diskutere et afsnit af bogen, som han betragtede som ikke eksisterende.²¹ Efter nogle vist ikke helt vellykkede møder med DR, så valgte

Jesper Jensen alligevel at opgive sagsanlægget, fordi han ikke ville støtte den borgerlige hetz mod DR.²²

Dermed var banen kridtet for, at bogen endelig kunne udkomme i maj 1969. Den kunne købes af enhver skoleelev (eller skeptisk lærer) for lidt mere end en flad femmer (5 kroner og 75 øre).

Hvad stod der i *Den lille røde*?

Den lille Røde var bygget op som en slags oplysningsskrift for danske skoleelever i et lille handy lommeformat. Bogen indeholdt en del praktisk information om de regler og problemer, som skoleeleverne kunne støde på. Men den indeholdt også en klar politiserende dimension, som gennemsyrede beskrivelserne og især handlingsanvisningerne, der kunne virke ret provokerende ikke mindst i deres konflikt-tilgang til lærerkorpset, der mere eller mindre eksplicit blev beskrevet som systemets forlængede arm. Forholdet mellem lærere og elever var altså centralt. I dette forhold var der kun konfrontation og ingen dialog, hvilket ses tydeligt i forfatterens advarsel til eleverne mod at diskutere *Den lille røde*: “Der kan være lærere som vil afvæbne jer ved at tage bogen op til debat i klassen” (s. 58). Man skal dog ikke være blind for, at denne provokerende tone også var et middel, der sikrede bogens pointer stor gennemslagskraft. Man kan sige, at forfatterne gjorde hvad de betragtede som samfundets overordnede uretfærdigheder, kapitalismens ubehageligheder osv. til noget konkret og forståeligt personificeret ved lærerne. Den indirekte pointe ved dette var, at der også blev lagt pres på lærerkorpset for at få dem til at vælge side. Lærerne blev dermed en indirekte målgruppe – hvad der sikkert også var en del af årsagen til bogens salgsmæssige succes. Det hele blev præsenteret i et enkelt og letforståeligt sprog, så målgruppen blev så stor en del af den skolesøgende ungdom som muligt. Tanken var, at de unge kunne have bogen med sig og bruge den i de situationer, som bogen beskæftiger sig med: “Bogen er til at slå op i, når der er noget man har

brug for” (s. 8). Det var især tre temaer, som stod centralt og som kunne vække opsigt: Det var kapitlerne om sex, om stoffer og om elevdemokrati. Her spillede man tydeligvis op mod de eksisterende normer og ikke mindst mod den eksisterende oplysningslitteratur.

På det seksuelle område var 1960’erne på mange måder en brydningstid. Der blev lempe omkrig homoseksualitet, pornografien blev gradvist liberaliseret i 1960’ernes slutning, og forebyggelsen af svangerskab blev udvidet med lettere adgang til prævention, P-pillen og senere den frie abort (1973).²³ På skoleområdet handlede dette ikke mindst om indførelsen af seksualoplysning (det betød dengang stort set oplysning om prævention). Et tema som op gennem 1960’erne havde skabt en del debat.²⁴ I sidste halvdel af 1960’erne begyndte det at lysne, men meget af den eksisterende oplysningslitteratur var dog noget håndskey i forhold til de unges verden. Det var noget af det, *Den lille røde* ville lave om på. Afsnittet om sex handlede ikke om følelser men om konkret oplysning. Det blev skrevet med de unges sprog og fravalgte bevidst de gængse seksuelle termer på skrift. Kapitlet begyndte med at nævne kønsorganerne: tissemand, pik, skede, fisse og kusse (s. 100). Efter at have bortjaget al blufærdighed kunne forfatterne gå videre med at oplyse praktisk om onani, gensidig onani og samlejet. Under sidstnævnte punkt behandlede bogen især faren for uønsket graviditet. Afsnittet om prævention startede med bemærkningen: “For at undgå at få børn bruger man p-midler” (s. 103), og dernæst kom en brugsvejledning til p-piller, pessar, spiral og kondomer. Havde skolen ikke en automat med præventiver, skulle de unge oprette egen sex-bod med de nødvendige produkter: “Når man ikke er bange for at få børn, er der større mulighed for at få det dejligt” (s. 105). Skulle en pige blive gravid mod sin vilje, kunne hun få en abort lovligt, hvis hun var under 15 år eller opsøge en læge, der ville udføre en illegal abort, hvis hun var ældre. Det var sikrest at få hjælp af læger og Mødrehjælpen. Nægtede de at hjælpe, skulle man dog ikke give op: “Hvis du får

Jesper Jensen, Maya, Claus Nissen og produceren Marianne Drewes i gang med optagelserne til tv-udsendelsen "Det drejer sig om – børn", 1970. (Foto: Arbejdermuseet/ABA)

afslag, så gå straks i gang med at undersøge andre muligheder" (s. 115). Forfatterens tydelige besked var, at hvis myndighederne ikke lod unge nyde deres kønsliv, som de ville, skulle de unge bryde loven og gøre det med god samvittighed. Det nyskabende ved *Den lille røde lå i*, at den sagde, at børn havde ret til selv at styre deres sexliv.

Heller ikke hvad angik rusmidler, udtrykte bogen samfundets sanktionerede normer eller lovgivning. Afsnittet om stoffer gav en bred vurdering af lovlige og ulovlige rusmidler. Alle almindelige rusmidler blev vurderet ud fra deres berusende virkning og bivirkninger: "Der er to slags afhængighed: den fysiske og den psykiske" (s. 118). Forfatterne lagde ikke vægt på det skel mellem stofferne, som loven satte. Med hensyn til stoffer som f.eks. LSD skrev forfatterne, at virkningen var uforudsi-

gelig og kunne være fatal: "Derfor synes vi det er sikrest at advare" (s. 137). Hash derimod blev betegnet som et stof, der havde en blid rus og resulterede i langt færre tømmermænd end alkohol: "Hash må betegnes som socialt vanedannende på lignende måde som spiritus og tobak" (s. 134). Farerne ved hash var al den kriminalitet, som forbuddet mod hash medførte, og forfatterne udfordrede loven indirekte ved at anvise, hvordan man kunne få en god oplevelse med hash, hvis man røg det rigtige og helst ikke for meget. Den afsluttende besked til de unge var, at de selv måtte beslutte, hvad deres forhold til stoffer skulle være. Valgte de at tage stoffer havde det konsekvenser: "Før man starter er man frit stillet. Bagefter er det ikke en selv, men stoffet der bestemmer" (s. 143).

Bogens overordnede tema – som også gen-

nemsysrede afsnittene om sex og rusmidler – var dog kritikken af den måde, skolen og eleverne blev styret på. Det handlede om at skabe en større bevidsthed blandt skoleeleverne om, at der var nogen, som repræsenterede et system, som regulerede deres adfærd. Og en større bevidsthed om denne relation kunne så danne basis for, at eleverne krævede større indflydelse. Centralt i denne bevidstgørelsesproces stod forholdet mellem lærer og elev. Lærerne var de voksne, der repræsenterede systemet overfor eleverne, og bogen bruger meget plads på kritisk at beskrive lærerens rolle og magt. Det handlede både om undervisningens indhold og form.

Et skoleskema var noget, man blev underlagt for at skolen bedre kunne styre de unge. Det strakte sig ofte helt ud i fritiden, hvor aktiviteterne blev reguleret via fritidsklubber eller lektier: “Da lektier keder de fleste, er de timer du bruger af din fritid til det som regel spildte” (s. 29). På samme måde vendte forfatterne sig mod prøver og eksamen, der udelukkende blev set som et disciplineringsmiddel: “Mange lærere vil gerne bevare den gammeldags eksamensform og alle prøverne – så har de noget at skræmme eleverne med” (s. 165). I skolen var der også straffe, f.eks. eftersidning, og forfatterne gør en del ud af at fortælle, hvordan der ikke måtte straffes. Eleverne blev beskrevet som ofre for et magtfuldt system, og den eksisterende indflydelseskanal, elevrådene, blev fortolket som en integreret del af dette system. Der var altså nok at lave om på, og laves om skulle der. *Den lille røde* skulle starte revolutionen nedefra i klasselokalet.

Undervisningen var styret af læreren, og klasseundervisningen kunne resultere i dyb kedsomhed hos eleverne, fordi “De [lærerne] ikke gider høre på, hvad eleverne siger” (s. 12). Bogens modstrategi var, at eleverne selv kunne evaluere lærerens undervisning: “Og det er jer der bedst kan mærke, når en undervisning er dårlig. I keder jer – eller laver ballade” (s. 14). Ud fra deres dom, kunne eleverne så straffe den dårlige lærer og understøtte den “gode” underviser. Bogen foreslog at vurdere lærerne på ugentlig basis og mangfoldiggøre

resultaterne overalt på skolen, med plakater på lærerens villavej og i pressen som annonce eller læserbrev (s. 54-55). At vurdering af andre var lig udøvelse af magt var et centralt element i forfatternes analyse af skolen. Pointen var at ændre magtbalancen i klasserummet: “Netop fordi de fleste lærere inderst inde gerne vil være populære, er det jer der har magten. I kan blot gøre læreren upopulær” (s. 20).

I den eksisterende klasseundervisning var der flere muligheder for at undvige “undertrykkelsen”. Eleverne kunne forsøge at få læreren til at ændre undervisningen frivilligt ved at stille en række kritiske spørgsmål til undervisningen (s. 24). Eleven havde muligheden for at “flygte” mentalt f.eks. ved at dagdrømme, læse pornoblade og *Den lille røde* i smug eller skrive anonyme sedler om læreren og sende dem rundt i klassen (s. 21-22). Lykkedes disse bestræbelser ikke, så måtte eleverne prøve at omgå systemet. Fx kunne eleverne undgå de kedsommelige lektier ved at lave dem i fællesskab og læse andet materiale end det udleverede. Disciplineringen fra prøver kunne klares ved, at eleverne i fællesskab købte de bøger, hvor facitlisterne stod i og holdt “facit/stilefester”, hvor alle delte resultaterne, før man gik over til det mere festlige: “En fest skulle gerne kunne klare de fleste lektier for mindst en uge” (s. 33). Eksamen kunne eleverne ikke undgå, men de kunne kontakte f.eks. lærerrådet for at lave formen om eller aflevere et blankt stykke papir i protest (s. 164-165). Bogen går dog ikke i detaljer med de mulige konsekvenser af den sidstnævnte aktionsform.

Var man utilfreds med de fysiske rammer, så var handling også her løsningen. Hvis fx skoleledelsen ikke ville stille en radio til rådighed, så foreslog bogen, at eleverne blot skulle tage lærernes radio i lærerværelset: “Låne den for en tid som det vel skal hedde” (s. 153). Hvis elevernes toiletter var uhumske, skulle eleverne bruge lærernes toilet: “Og det kan i roligt gøre indtil der kommer en bedre ordening” (s. 161). Og når det kom til fritiden, så var løsningen at danne deres egne fællesskaber uden voksents opsyn.

Det vigtigste var dog at ændre forholdet mellem elever og lærere ved at påvirke læren, og det havde forfatterne mange forslag til. Der var muligheden for at hjælpe læreren med at lave en bedre undervisning (s. 47-48). Eleverne kunne også hjælpe læreren ved at give et årsabonnement på et godt tidsskrift, arrangere egne timer, som læreren kunne overvære til inspiration, og give læreren avisudklip for at oplyse ham om samfundet. "Fortæl læreren at han intet ved og at det er ok" (s. 52). Eleverne kunne forsøge at nedbryde formelle former ved at blive "dus" med læreren. Hvis lærerne ikke tog imod elevernes hjælpende hånd, så kunne hårdere midler tages i brug. Nogle lærere udsatte fx eleverne for mange spørgsmål: "Sådanne lærere er ofte syge og kan hjælpes, hvis man bruger deres eget middel imod dem" (s. 53). "Spørg en lærer kampagne" handlede således om at spørge en lærer træt, så han indså det unyttige i at spørge så meget og derved blev kureret for sin spørgetrang. Hvis sammenholdet i klassen var stærkt nok kunne man også foretage kollektive aktioner som f.eks. sit-down demonstration, strejker eller fjernelse af kateder og faciliteter.

Virkede disse utraditionelle metoder ikke, kunne eleverne klage over læreren. Bogen gennemgår de forskellige formelle elementer i klageprocessen fra indsamling af beviser, sikring af forældrenes støtte, samtaler med læreren, kontakt til elevrådet, skoleinspektøren, og i sidste instans Undervisningsministeriet. Via den officielle klagevej skulle eleverne føre klagen op på et stadig højere niveau, indtil de fik medhold. Eleverne kunne også vælge at ignorere den officielle klagevej og gå til pressen (s. 60-66). Moralen var altså, at eleverne skulle blive ved med at klage, til de fik ret. Skulle man helt af med en lærer, så var det sværere. Afskedigelsesgrunde var for meget ballade i timerne, vold mod eleverne og seksuel omgang med en elev. Det var kun den sidste mulighed, der ville føre til direkte afsked, hvilket forfatterne syntes var dobbelt-moralsk: "Man anser det for mere forfærdeligt, at en lærer går i seng med en elev, end at han piner og plager eleverne" (s. 68).

Den lille røde udkom i 1969 og blev på grund af succesen allerede fulgt op i 1970 af en ny udgave. Der var ikke tale om nogen radikal ændring, hvad angår struktur, analyse eller sprogbrug. Den er lidt længere, ikke mindst fordi der er flere konkrete eksempler og illustrationer af bogens pointer. Sammenligner man de to udgaver, så kan man også fornemme, at teksten på nogle punkter er modereret lidt. Holdningen til lærerne forekommer fx lidt blidere. Jesper Jensen har forklaret det med, at en række henvendelser fra såvel elever som lærere havde gjort indtryk.²⁵

Reaktioner på bogen

Modtagelsen af *Den lille røde* var mildest talt blandet. Rækkevidden kan illustreres af de to lektørdtalelser om bogen, som blev lavet til landets bibliotekarer. Den ene mente, at "Den lille røde bog for skoleelever er for mig at se meget ærlig og positiv i sin hensigt: at få skoleeleven til at opfatte sig som meningsdanner..."²⁶ Heroverfor mente den anden, at "Et skrift der har så lidt respekt for andre mennesker og deres meninger hører ikke hjemme på noget bibliotek".²⁷

Den umiddelbare reaktion var dog ikke så voldsom, som man kunne have forestillet sig. Debatten omkring *Peberkværnens* omtale havde nok allerede sat en del på plads og taget brodden af kritikken. Og den færdige bog levede ikke helt op til de sensationelle afsløringer. Det skyldes blandt andet, at nogle af de kontroversielle citater ikke var med i den endelige udgave. Aviserne måtte således kigge langt efter opfordringer til at forføre lærere for at få dem fyret. I *Politikens* anmeldelse blev det da også bemærket, at *Den lille røde* faktisk ikke nævnte noget om, at elever skulle forføre lærere for at få dem fyret: "Så mange var ordene de rigtige og præcise. Hvem kan vel klage over det?"²⁸ *Jyllands-Posten* mente, at citatet kun havde været med i første omgang for at skaffe bogen opmærksomhed: "Man kunne snarere fristes til at tro, at forførerindeafsnittet aldrig har haft andet formål end at få tv til at hoppe på limpinden".²⁹ Avi-

sernes holdning til bogen var mest præget af virakken omkring *Peberkværnen*. Enkelte var dog positive. I *Ekstra Bladet* kom der rosende ord fra andre af tidens "helte", Inger og Sten Hegeler.³⁰ Bogens pointer blev dog ikke diskuteret indgående, velsagtens fordi de ikke blev taget alvorligt.

Den lille røde blev også taget til behandling i forskellige fagtidsskrifter. Ikke mindst lærerne kunne jo ikke sidde bogens analyser og konklusioner helt overhørig. Den blev således anmeldt af Torben Gregersen i *Dansk Pædagogisk Tidsskrift* i august 1969. Han roser indledningsvis forfatterne for at have skrevet en bog fra elevernes synsvinkel: "Det burde vi andre have gjort for længst".³¹ Gregersen var dog også kritisk overfor flere af bogens elementer, som fx forfatterens "naive" tro på elevernes iver for at lære og ideen om en hitliste over skolens lærere kaldes for "pop". Endelig mente han, at bogen blev skæmmet af faktuelle fejl og konkluderede, at "Som man ser, ville bogen være blevet noget bedre, hvis forf. havde haft mod til at forelægge den for mennesker, der vidste besked med danske folkeskoleforhold og med sociallovgivning". I det ellers særdeles progressive tidsskrift *Unge Pædagoger* udtrykte Per Schultz sin positive skepsis lidt mere venligt: "Man kan imidlertid ikke udelukke muligheden for at bogen vil kunne give en del det afgørende skub fra resignation til aktion".³²

Danmarks Lærerforenings blad *Folkeskolen* havde allerede været på krigsstien efter tv-omtalen i *Peberkværnen*. I den forbindelse havde en leder i bladet kaldt *Den lille rødes* metoder for "terroristiske" og "notorisk strafbare".³³ Og kritikken havde som i aviserne rettet sig imod "... at tv identificerer sig med den lille eksklusive klike af ekstremister, hvis desrespekt for folkeskolens arbejde er velkendt...".³⁴ Da selve bogen så udkom, vurderede *Folkeskolen*, at "Som lommebog for skoleelever kan *Den lille røde* være belastende nok endda med sit forføreriske præk."³⁵ Den famøse udlægning i *Peberkværnen* om, at elever skulle forføre lærere mente *Folkeskolens* anmelder Albert Johansen blot havde været en

listig "prøveballon eller et reklamebrøl".³⁶ Samlet set var fagtidsskrifternes modtagelse lunken tenderende mod det kritiske.

Mens den offentlige modtagelse er til at finde frem til, så er det straks mere kompliceret med hensyn til læsernes modtagelse og dom. Vurderet på rene markedsprincipper var bogen en klar succes: Den kom i flere oplag og blev udsendt ikke bare på dansk men på en række andre sprog. I Danmark blev den trykt i 74.000 eksemplarer.³⁷ Men om den så faktisk blev læst, brugt og havde konsekvenser er svært at sige. Eller hvem der faktisk købte og læste den: Var det skoleeleverne eller de allerede voksne og frelstste?

I den første udgave var der en opfordring om at skrive til forfatterne, og den blev faktisk fulgt af et par hundrede.³⁸ Nogle elever havde forsøgt at rette op på en tysklærers undervisning ved at påpege hans fejl i et brev og lægge det på katederet.³⁹ Tysklæreren reagerede med at udsørge eleverne enkeltvis om, hvad de mon mente med det. Der var nogle elever, der ikke rigtig kunne svare, og aktionen løb ud i sandet. Jesper Jensen reagerede selv på en henvendelse fra en elev, der var blevet bortvist fra sin skole uden påviselig grund og med kort varsel.⁴⁰ Jensen bragte sagen i *Politisk Revy* med undertitlen: "Hvordan man skaffer sig af med en besværlig elev".⁴¹ Jensen havde håbet, at sagen blev fulgt op af dagspressen, men "Ingen blade har taget sagen op".⁴² To eksempler på aktioner, der slog fejl. Hvor mange andre aktioner, der blev udført med succes eller fiasko vides ikke. Men havde eleverne i stort tal udført aktioner inspireret af *Den lille røde*, ville det nok have givet genlyd.

Den lille rødes gang i udlandet var præget af endnu mere ballade end i Danmark. På kort tid blev bogen oversat til mange sprog og gik verden rundt. Ret bogstaveligt. Den blev udgivet i 18 lande: Norge, Sverige, Finland, Vesttyskland, Frankrig, England, Schweiz, USA, New Zealand, Australien, Island, Portugal, Spanien og Kina.⁴³ Reaktionen i udlandet tyder på, at *Den lille røde* ramte nogle emner, som der også var fokus på internationalt, og

flere steder mødte den mere hårdhændede reaktioner end i Danmark. I Frankrig og Spanien blev forlæggerne idømt fængselsstraf, og andre steder blev bogen forbudt. Den engelske udgiver forsøgte at få ophævet forbuddet via menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg, men her afviste man at ophæve forbuddet. De fleste steder var der kristne institutioner, som tordnede mod bogen. Det gjaldt ikke bare de katolske lande i Sydeuropa, men også de nordiske naboer i Norge, hvor kirken med biskopperne og Kristelig Folkeparti i spidsen protesterede, advokerede for forbud og samlede ind for at opkøbe og afbrænde bøgerne.⁴⁴ Et forbud blev dog afvist af den norske rigsadvokat. Den kristne kritik i Norge fik bred støtte bl.a. fra det norske sundhedsvæsens grå eminence Karl Evang, der især angreb dens positive udsagn om hash, og fra den norske kirke- og undervisningsminister Kjell Bondevik, som blev aftvunget en kommentar om bogen under en forespørgselsdebat i det norske parlament. Han var heller ikke meget for den. Men i Norge som andre steder bidrog den megen kritiske omtale af *Den lille røde* blot til at fremme interessen for bogen.

Den lille lilla, hvide, positive og sorte ...

Udover disse direkte oversættelser fik bogen også farverige danske søskende. I årene umiddelbart efter udgivelsen blev det ikke bare til en fornyet 2. udgave i 1970, men også til en række andre bøger rettet mod ungdommen og dens sjæl: *Den lille lilla, hvide, positive og sorte*. Desuden udkom "*Den lille røde bog for lærere*", som henvendte sig til progressive lærere i stedet for eleverne – men ellers repræsenterede samme form og synspunkter, som *Den lille røde*.

Den dengang allestedsnærværende Erhard Jacobsen var ikke nogen stor fan af *Den lille røde* og den venstreorienterede påvirkning af unge, som bogen var udtryk for.⁴⁵ Erhard Jacobsen havde etableret sig som talsmand for det moderate "tavse flertal" og kæmpede ikke mindst i Socialdemokratiet mod tidens venst-

redrejning. I 1970 udsendte han sammen med sangerinden Cleo modskriftet *Den lille positive*. Bogen forsøgte med et optimistisk og positivt syn på den danske ungdom at tale *Den lille røde* imod: "En psykolog har anbefalet, at børn strejker".⁴⁶ Det syntes Cleo og Erhard Jacobsen ikke, der var nogen fornuftig grund til. Kritikken rettede sig især mod *Den lille*

Provoen og skolelæreren Søren Hansen til diskussionsmøde i Land og Folks hus, arrangeret af DKU's skoleudvalg og Kommunistiske Pædagoger, januar 1969. Der var enighed om at hjælpe ungdommen i dens kamp mod det bestående samfund, men ikke om organisationen bag og perspektiverne for aktionerne. (Foto: Ebbe Wraae, Arbejdermuseet/ABA)

rødes forsøg på at politisere ungdommen og mod de radikale metoder, som blev anbefalet.

En endnu skarpere kritik kom i bogen *Den lille hvide* fra samme år. Den var udgivet af Unge Kristne med kristne aktivister som pastor Johny Noer, Johannes Facius og Ove Stage som forfattere. Unge Kristne var blevet dannet i 1960'erne og kan beskrives som en

kristen afspejling af ungdomsoprøret.⁴⁷ I stedet for revolution ville de "opflamme en ny generation af dansk kristen ungdom til fælles bøn og fælles aktion", som det hed i kolofonen på foreningens blad *Ung Tro*. På den ene side reagerede man mod det moralske forfald, som ungdomsoprøret blev set som en del af med stoffer, fri abort og seksualiseringen af

samfundet. På den anden side efterlignede man ungdomsoprørernes aktivistiske stil, som da mere end 100 aktivister samme nat klistrede ruder i danske pornofilm til. *Den lille hvide* var skrevet med et markant kristent udgangspunkt og i direkte polemik med *Den lille røde*, som "... prøver... at sprede deres gift blandt de mindste".⁴⁸ Der var især fokus på afsnittene om sex og stoffer: "De fortæller jer, at i skal gå i seng med hinanden og med jeres lærere...".⁴⁹ I *Den lille hvide* blev porno, onani og abort kritiseret som sædernes forfald, og homoseksualitet blev betegnet som noget "unormalt" og "skadeligt".⁵⁰ Stoffer var den direkte vej til dette morads: "Når I bliver høje, leger I med onde, farlige realiteter, som er levende og vil ødelægge jer".⁵¹ I *Den lille hvide* blev der ikke så meget diskuteret elevindflydelse og magten i skolesystemet. Det overordnede budskab til de unge var, at de skulle opføre sig ordentligt: "I har ikke ret til at lave jeres egne normer".⁵² For at understrege engagementet, så blev *Den lille hvide* uddelt gratis til de ældre elever på skoler landet over i starten af 1970. Det er svært at måle effekten af denne slags modoffensiv – og man kan vel også konstatere, at *Den lille røde* var noget mere i tråd med tidsånden end *Den lille hvide*. På den anden side kom det kristne budskab da ud, og bogen nåede endda også at udkomme i en engelsk version.⁵³

Så var lavinen for alvor sat i gang. *Den lille hvides* meget negative omtale af seksualitet og ikke mindst homoseksualitet fik bøsseaktivisterne på banen. *Den lilla* udgivet af aktivistgruppen Vennen blev til på grund af *Den lille hvides* hårde ord om homoseksualitet og det faktum, at der i 1970 ikke endnu var indført obligatorisk seksualundervisning, der kunne øge tolerancen over for de homoseksuelle.⁵⁴ I *Den lilla* blev det beskrevet, hvordan alle mennesker basalt er biseksuelle og for de flestes vedkommende bliver heteroseksuelle på grund af sociale omstændigheder. Den seksuelle frigørelses fjende var bl.a. foreningen *Unge kristne*.⁵⁵

Med mindre direkte reference til de andre bøger meldte også Foreningen af Unge Psyki-

atere sig på banen med *Den lille sorte*, en bog om hash. Formatet var det samme som forængerne, men hvor disse alle var præget af stor alvor – provokerende eller ej – så var *Den lille sorte* en ironisk forsvarstale for brugen af hash (mens der blev advaret mod stærkere stoffer).⁵⁶

Der blev frit valg på alle hylder med hensyn til, hvilken bog den danske ungdom skulle have gemt i cowboybuksernes baglomme. De fleste af disse bøger var en reaktion mod *Den lille røde* og bogens provokerende og ganske radikale forslag.

Afslutning

Historien om *Den lille røde* er i sig selv en god historie; en succeshistorie, hvis man anlægger en markedsbetragtning, eller en dramatisk historie med læk til pressen, retssager og intriger samt en hård og uforsonlig diskussion om fremtiden. Men mest af alt er *Den lille røde* en slags illustration af historien om "1968" og det nye venstre: dens sprog, analyser og samfundsvisioner. Men som med meget af historieskrivningen om venstrefløjten, så savner man en mere dybtgående analyse af effekterne. Hvad betød udgivelsen af *Den lille røde* udover opmærksomhed til forfatterne og en del indtægter til forlaget? Der blev solgt 74.000 eksemplarer i Danmark, men hvem købte dem? Det kan have været de store skolebørn, men det kan lige så vel (og måske mere sandsynligt) have været skolelærerne, 1968'-erne eller de unge kristne. Og havde bogen nogen effekt? Der findes i avisdebatten om bogen enkeltstående eksempler og påstande – fx om at elever skulle have forsøgt sig med forførelsesstrategien. Men det ville være spændende at vide, hvorvidt bogen har påvirket forholdet mellem skole, lærere og elever mere bredt. Har bogen gjort eleverne mere bevidste om deres rettigheder, og har eleverne taget bogens forslag til modmagtstrategier til sig? Man kan også let forestille sig, at bogen har haft størst gennemslag i storbyerne og en sværere gang på jorden i de små landsbyskoler. Besvarelsen af den slags spørgsmål ville

kræve, at man gik ud og snakkede med dem, der var lærere eller skoleelever dengang i 1969. Det ville i det hele taget være en ny og spændende tilgang til studiet af "1968" og hvad deraf fulgte.

Noter

1. Se fx Morten Bendix Andersen og Niklas Olsen (red.), *1968 dengang og nu*, København 2004 for en generel oversigt over forskning og temaer. For de mere konkrete eksempler, se fx Niels Martinov, *Ungdomsoprøret i Danmark*, København 2000. Herudover findes en bunke nyere og meget kritisk litteratur – et eksempel på dette er Mikkel Plum, *Bombardér hovedkvarteret. Hvad venstrefløjen sagde, skrev og bedrev fra Stalins død til efter Murens fald*, København 1998.
2. Søger man på internettet, så vil man den dag i dag desuden finde bogen omtalt som en eksemplarisk bog hos en østrigsk studenterorganisation (se: <http://www.aks.at/content/content.php?ID=499>) og finde en fuldtekst udgave af den franske oversættelse (se: <http://www.ecologielibidinale.org/fr/biblio/plrel-sommaire.rtf>).
3. Niels Dalsgaard, *Ved demokratiets grænse. Demokratisering af arbejdslivet i Danmark 1919-1994*, København 1995, s. 139-187; Hanne Rasmussen & Mogens Rüdiger, *Tiden efter 1945*. Gyldendals Danmarks Historie bd. 8, København 1990, s. 219-232.
4. Bente Rosenbeck, *Kvindekøen*, København 1987.
5. Klaus Petersen, "Debatteateret mellem politik og kultur. Et bidrag til arbejderbevægelsens og det politiske teaters historie i Danmark", *1066*, 31. årg., nr. 4, 2001, s. 14-25.
6. *Politisk Revy*, nr. 116, s. 6.
7. *Folkeskolen*, nr. 19, s. 1021.
8. Da det højrekristne tidsskrift *Tidehverv* i marts 1968 vendte skytset mod de tre og sammenstillede deres udtalelser med nazistiske citater fra 1940'erne, så var forståelsen for provokationen som middel dog mindre udtalt.
9. Se ansøgning stilet til de Lærerstuderendes Fællesråd af 20. januar 1969, Jesper Jensens udklipssmappe, KB. Der blev også søgt penge hos PH-fonden (der gav et bidrag) og de Pædagogstuderendes Landsråd.
10. Følgende baseret på en udskrift af programmet sendt til Jesper Jensen den 13 marts 1969. Findes i Jesper Jensens udklipssmappe, KB.
11. Hans Hertel, *Vor tids Reitzel. En pionerforlægger og hans samtid 1949-1999*, København 1999, s. xx.
12. Søren Hansens udredning i Jesper Jensens udklipssmappe, KB. Udredningen er uden datering, men sandsynligvis skrevet i dagene lige efter den ottende marts.
13. Oplysninger om trykkerisagen stammer fra et brev fra Hans Reitzel til Jesper Jensen den 18. februar 1969, Jesper Jensens udklipssamling, KB. Direktøren for trykkeriet "lækkede" senere manuskriptet og dele blev citeret i den sønderjyske avis *Dannevirke* 22. marts 1969. Det førte til protester og sagsanlæg fra udgiver Hans Reitzel. Trykkeriet blev idømt en mindre bøde. Dommeren begrundede den milde straf med, at en af bogens forfattere selv havde lagt hånd på en skoleelev. Søren Hansen havde som lærervikar i Bogense stukket dommerens datter en lussing. Se også *Jyllands-Posten* 26. marts 1969; *Information* 25. september 1969; *Information* 28. oktober 1969.
14. *Jyllands-Posten* 15. marts 1969.
15. *Berlingske Tidende* 14. marts 1969.
16. *Jyllands-Posten* 14. marts 1969; *Politiken* 14. marts 1969.
17. *AKTUELT* 13. marts 1969.
18. I erindringsbogen *Tilbageklip* fra 1995, s. 174 benægter Jesper Jensen heller ikke direkte, at det har stået, men holder sig til at "Der var faktisk intet sådant forslag i det manuskript, der var gået til trykning...".
19. Se Hertel, s. 98.
20. Erklæring fra Jesper Jensen dateret 14. marts 1969, Jesper Jensens udklipssmappe, KB.
21. Brev fra Jesper Jensen til hans advokat J. Schultz-Lorentzen 12. marts 1969, Jesper Jensens udklipssmappe, KB.
22. Brev fra Jesper Jensen til hans advokat J. Schultz-Lorentzen 20. marts 1969, Jesper Jensens udklipssmappe, KB.
23. Rosenbeck 1987; Sniff Andersen Nexø, "Frihedens betydning. Loven om selvbestemt abort 1973", i Jørn Henrik Petersen & Klaus Petersen (red.), *13 reformer af den danske velfærdsstat*, Odense 2005, s. 173-188.
24. Se Lars Kolind, "Sæt hegn om deres datter! Præventionsdebatten 1963-65", *Den Jyske Historiker*, juli 2003, nr. 101, s. 50-67.
25. Jesper Jensen, *Tilbageklip*, København 1995, s. 175.
26. Lektørudtalelse 69.24.38 af Arne Olesen, Odense Centralbibliotek.
27. Lektørudtalelse 69.24.38 af Kirsten Rossen, Odense Centralbibliotek.
28. *Politiken* 23. maj 1969.
29. *Jyllands-Posten* 24. maj 1969.
30. Hertel, s. 100.
31. *Dansk pædagogisk tidsskrift*, årg. 17, s. 273-275.
32. *Unge Pædagoger*, nr. 5, s. 22.

33. *Folkeskolen*, nr. 11, s. 521-522.
 34. *Ibid.*
 35. *Folkeskolen*, nr. 21, s. 1170-1171.
 36. *Ibid.*
 37. Disse ret imponerende salgstal stammer fra Hertel, s. 102.
 38. Hertel, s. 100.
 39. Se udateret brev, Jesper Jensens udklipssmappe, KB. Jesper Jensen svarede på brevet 5. september 1969, så henvendelsen er fra før den dato.
 40. Brev fra Jesper Wanting til Jesper Jensen 7. juli 1969, Jesper Jensens udklipssmappe, KB.
 41. *Politisk Revy*, nr. 130. s. 5.
 42. *Politisk Revy*, nr. 131. s. 4.
 43. Dette og det følgende bygger med mindre andet er angivet på Hertel, s. 101.
 44. Se Manus om Sagene Lærerskoles historie (fra 2000) af Rolf Jerpseth: http://home.hio.no/~rolf/kapitel4.html#_Toc485186407
 45. Se Erhard Jacobsen, *Et opgør*, København 1975, s. 139-141. Erhard Jacobsen nævner, at *Peberkværrens* udsendelse bl.a. fik statsministerens bror, den radikale politiker Bernhard Baunsgaard til at true med afskedigelse af DR-chefen.
 46. Erhard Jacobsen & Cleo, *Den lille positive*, København 1970, s. 100.
 47. Se <http://www.noer.info/dk/historien/historien-jn.htm>
 48. Johs. Facius, Johnny Noer & Ove Stage, *Den lille hvide*, København 1970. s. 72.
 49. *Ibid.*, s. 73.
 50. *Ibid.*, s. 63.
 51. *Ibid.*, s. 30.
 52. *Ibid.*, s. 43.
 53. Aktuelt 26. oktober 1971. Bogen var tilpasset engelske forhold og udkom i et oplag på 15.000.
 54. Martin Elmer & Erik Fink, *Den lilla for de unge*, København 1970, s. 7.
 55. *Ibid.*, s. 30.
 56. *Den lille sorte...*, udgivet af Foreningen Af Unge Psykiatere, København 1971.

Abstract

Per Nyboe Jensen & Klaus Petersen: *The Little Red School Book*. A book and a good deal of fuss in 1969, *Arbejderhistorie* 2/2005, pp. 85-98.

The Little Red School Book for school pupils was published in 1969 and originated in the young leftwing oriented milieu of the time. With their book the three authors wanted to create awareness among Danish school pupils that the school and teachers were an integrated part of a repressive system. The aim was to start a revolt from the bottom up. However, what caused most provocation was not so much the book itself but rather its promotion. When Danmarks Radio (the state financed radio and television corporation) sensationally revealed before the publication date that the book recommended sexual relations as a way of getting unpopular teachers sacked, a veritable media storm ensued. Once the book was released, minus the infamous section, most reviewers were critical of it. Despite this, it did not prevent the work from being one of the new left's most successful book publications; selling in large numbers and translated to 18 languages in all. The article deals with the background to the writing of the book, its launch, and its contents as well as the many reactions it provoked.

Lektor i historie, Syddansk Universitet
 klaus.petersen@hist.sdu.dk

Per Nyboe Jensen
 Stud.mag., Syddansk Universitet
 werner987@hotmail.com